

अभिवचन व संचित रजेवरुन अनधिकृतपणे
कारागृहाबाहेर राहुन विलंबाने हजर होणाऱ्या
शिक्षाधीन बंद्यांच्या शिक्षा माफी कपातीबाबत.

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: जेएलएम-१०१३/प्र.क्र.१०१/तुरुंग-२

जागतिक व्यापार केंद्र, सेंटर नं. १, ३० वा मजला

कफ परेड, मुंबई-४०० ००५

दिनांक: ७ सप्टेंबर, २०१३

वाचा :-

- १) शासन परिपत्रक क्रमांक: सीओटी-१००८/५५३/प्र.क्र.२५२/तुरुंग-३, दिनांक २२ मे, २००९.
- २) शासन अधिसूचना क्रमांक: जेएलएम-१०१०/प्र.क्र.३२/तुरुंग-२, दिनांक २ ऑगस्ट, २०११.

परिपत्रक:-

कारागृहातील शिक्षाधीन बंदी संचित/अभिवचन रजेवर असताना बंदीने विहित कालावधी संपल्यानंतर नियत दिनांकास कारागृहामध्ये हजर होणे अपेक्षित असते. तथापि, काही बंदी विहित कालावधीनंतर देखील अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहतात व विलंबाने कारागृहात हजर होतात किंवा पोलीसांमार्फत अशा बंद्यांना पकडुन कारागृहात हजर केले जाते. या कारागृहीन गुन्ह्याकरिता कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी कारागृह अधिनियम, १९८४ च्या कलम ११(१) अन्वये असलेल्या अधिकाराचा वापर करुन अधिसूचना क्र.१५६१/३९४६६, दिनांक २ जुलै, १९६४ अन्वये नियम तयार केले आहेत. या नियमाचा वापर करुन विलंबाने कारागृहात हजर होणाऱ्या बंद्यांची कारागृहीन शिक्षा म्हणून माफी कपात करण्याची कार्यवाही करण्यात येत होती. तथापि, कारागृह अधीक्षकांतर्फे देण्यात येणाऱ्या शिक्षेमध्ये एकसुत्रता नसल्यामुळे या शिक्षेसंदर्भात मार्गदर्शक तत्त्वे तयार करण्याचे मा. मुंबई उच्च न्यायालयाने फौजदारी रिट याचिका क्र. २३५१/२००७ मध्ये आदेशित केले. त्यानुसार वरील (१) येथील शासन परिपत्रकान्वये विलंबाने कारागृहात हजर होणाऱ्या बंद्यांच्या माफी कपातीसंदर्भात मार्गदर्शक तत्त्वे विहित करण्यात आली आहेत. त्याचप्रमाणे मा. मुंबई उच्च न्यायालय, नागपूर खंडपीठ यांनी फौजदारी रिट याचिका क्र. २८४/२००६ मध्ये दिलेल्या निदेशाचे देखील पालन करण्याच्या सूचना वरील परिपत्रकान्वये देण्यात आल्या आहेत. त्यानंतर शासनाच्या वरील अ.क्र. (२) येथील अधिसूचनेन्वये महाराष्ट्र कारागृह (माफी पद्धत) नियम, १९६२ च्या नियम २३ मध्ये सुधारित करुन विलंबाने कारागृहात हजर होणाऱ्या बंद्यांच्या शिक्षेसंदर्भात नियम करण्यात आले आहे.

२. संचित/अभिवचन रजेवरुन अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहणाऱ्या व विलंबाने कारागृहात होणाऱ्या बंद्यांच्या प्रकरणी कारागृहीन शिक्षा देताना मा. मुंबई उच्च न्यायालय, नागपूर खंडपीठ यांनी फौजदारी

रिट याचिका क्र. २८४/२००६ मध्ये दिलेल्या निदेशाचे पालन होत नसल्याचे व कारागृह अधीक्षकांतर्फे शिक्षा देण्याची कार्यवाही ही यांत्रिक पद्धतीने करण्यात येत असल्याची बाब मा. मुंबई उच्च न्यायालय, नागपूर खंडपीठ येथे दाखल फौजदारी रिट याचिका क्र. २८/२०१३ मध्ये निदर्शनास आली आहे. त्यामुळे संचित/अभिवचन रजेवरून अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहणाऱ्या व विलंबाने कारागृहात होणाऱ्या बंध्यांच्या प्रकरणी कारागृहीन शिक्षा देताना खालील सूचनांचे कारागृह अधीक्षकाने कटाक्षाने पालन करावे:-

१) संचित/अभिवचन रजेवरून अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहणाऱ्या व विलंबाने कारागृहात होणाऱ्या बंध्यांना माफी कपातीची कार्यवाही करण्यापूर्वी संबंधित बंदीस कारणे दाखवा नोटीस देवून त्याला बाजू मांडण्यासाठी सात दिवसांचा अवधी देण्यात यावा.

२) बंदी ज्या कारणास्तव विलंबाने कारागृहात हजर झाला आहे, त्या प्रित्यर्थ बंदीने सादर केलेल्या कागदपत्राची वैद्यकीय अधिकारी/संबंधित पोलीस ठाणे/संबंधित अधिकारी यांचेमार्फत कारागृह अधीक्षकाने खातरजमा करावी व याबाबतचा सारांश व निर्णय याचे विवेचन द्यावे.

३) संचित/अभिवचन रजेवरून अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहणाऱ्या व विलंबाने कारागृहात होणाऱ्या बंदीचा रजेचा पूर्व इतिहास, बंदीची वागणूक, स्पष्टीकरण इत्यादी मुद्दे विचारात घेण्यात यावेत.

४) बंदीने वाढीव रजेसाठी योग्य त्या प्राधिकाऱ्याकडून मंजूरी न घेता जर गैरहजर राहिला असेल तर त्याने कारागृहात दाखल होताना दिलेले कारण हे आणीबाणीची परिस्थिती निर्माण झाल्यामुळे मंजूरी घेता आली नाही का याची पडताळणी कारागृह अधीक्षकाने करावी.

५) बंदी रजेवर गेला असताना त्यास रजावाढीची आवश्यकता असेल तर त्याने नियमानुसार विहित मुदतीत सक्षम प्राधिकाऱ्याकडे रजावाढीसाठी अर्ज केला होता काय, सक्षम प्राधिकाऱ्याने सदर प्रकरणी कोणता निर्णय घेतला, सदर निर्णय सक्षम प्राधिकाऱ्याने विहित कालावधीत घेतला होता किंवा कसे इत्यादी बाबी विचारात घेण्यात याव्यात. जर सक्षम प्राधिकाऱ्याने विहित कालावधीत निर्णय घेतला नसल्यास, अशा बंदीस आदेश मिळाल्यानंतर तात्काळ कारागृहात हजर झाला किंवा कसे या बाबी विचारात घेण्यात याव्यात, जर विलंबास संबंधित बंदी जबाबदार नसल्यास अशा बंदीच्या प्रकरणी शिक्षा माफी कपातीबाबत शासनाकडून आदेश प्राप्त करून घ्यावे.

६) विलंबाने कारागृहात हजर झाल्याच्या कालावधीत बंदीने संबंधित पोलीस स्टेशनला हजेरी दिली होती किंवा नाही, सदर कालावधीत बंदी भूमिगत झाला होता काय, सदर कालावधीत सदर बंदी विरुद्ध कोणताही गुन्हा नोंद झाला आहे किंवा नाही, विलंबाने कारागृहात हजर झाल्याच्या कालावधीत तो दिलेल्या पत्त्यावर राहत होता किंवा कसे, याची पडताळणी कारागृह अधीक्षकाने करावी.

७) संचित/अभिवचन रजेवरून अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहणाऱ्या व विलंबाने कारागृहात होणाऱ्या बंध्यांना माफी कपातीची कार्यवाही अर्धन्यायीक (Quasi-judicial) असावी.

८) बंदीस देण्यात येणाऱ्या शिक्षेचे आदेश स्वयंस्पष्ट (Speaking Order) असावेत.

९) बंदीस मोठी शिक्षा प्रस्तावित असल्यास शिक्षा देणाऱ्या अधिकाऱ्याने अशी शिक्षा कारागृह नियमावलीनुसार देण्यास सक्षम असलेल्या आपल्या वरिष्ठ अधिकाऱ्याची अनुमती (मुल्यांकन) घेणे आवश्यक आहे.

१०) अशी शिक्षेची मंजूरी मिळाल्यानंतर संबंधित सत्र न्यायालयाकडून मुल्यांकन घेण्यात यावे व त्यानंतर बंदीस माफी कपातीबाबत उपरोक्त मुल्यांकनाचा संदर्भ देवून माफी कपातीची शिक्षा देण्यात येत असल्याची लेखी समज द्यावी.

११) विलंबाने कारागृहात हजर होण्यास जर बंदी स्वतःच्या कृत्यामुळे जबाबदार नसल्यास किंवा बंदीच्या आवाक्याबाहेरील कारणामुळे बंदी विलंबाने कारागृहाबाहेर राहिल्याचे स्पष्ट झाल्यास, अशा बंदीस कारागृहीन शिक्षा देण्यात येऊ नये अशा निष्कर्षाप्रत कारागृह अधीक्षक पोहोचल्यास, अशा प्रकरणी सदर बंदीस माफी कपातीची शिक्षा देण्यात यावी किंवा कसे, याबाबतचा आवश्यक त्या कागदपत्रांसह प्रस्ताव अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेमार्फत शासनास सादर करावा.

१२) संचित/अभिवचन रजेवरून अनधिकृतपणे कारागृहाबाहेर राहून विलंबाने कारागृहात हजर झाल्यामुळे माफी कपातीची कार्यवाही केलेल्या यापूर्वीच्या प्रकरणांमध्ये बंदीच्या विनंतीनुसार कारागृह अधीक्षकांनी वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करून पुनर्विचार करावा.

सदर परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१३०९०६१६०२४१९६२९ असा आहे. सदर परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(भै. भा. पारखी)

शासनाचे सह सचिव.

प्रत,

- अपर पोलीस महासंचालक व कारागृह महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
- कारागृह उपमहानिरीक्षक, (दक्षिण विभाग)/मुंबई,
- कारागृह उपमहानिरीक्षक, (पश्चिम विभाग)/पुणे,
- कारागृह उपमहानिरीक्षक, (पूर्व विभाग)/नागपूर,
- कारागृह उपमहानिरीक्षक, (मध्य विभाग)/औरंगाबाद,
- सर्व अधीक्षक,
- निवड नस्ती (तुरुंग-२).